

VII ҐЕРЕТІВСЬКІ ЧИТАННЯ

**НАУКОВІ СТАТТІ, ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ ТА
ІНШІ МАТЕРІАЛИ
ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ**

22 вересня 2023 року

Тернопіль 2023

УДК 08:001+37+908(477)

С 58

С 58 Сьомі Геретівські читання: наукові статті, тези доповідей та інші матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Тернопіль, Україна, 22 вересня 2023 року). Науковий, методичний, інформаційний збірник Тернопільського обласного комунального інституту післядипломної педагогічної освіти / Редколегія: О. М. Петровський, В. С. Мисик, І. М. Вітенко, О. І. Когут, Ю. Ч. Шайнюк, Т. В. Магера, Ф. І. Полянський, Н. Б. Стрийвус, Г. І. Герасимчук. Тернопіль: ТОКІППО, 2023. 393 с.

У збірнику публікуються наукові статті, тези доповідей та інші матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «VII Геретівські читання», що приурочена 85 річниці від дня народження Ігоря Герети, проведеної на базі Тернопільського обласного комунального інституту післядипломної педагогічної освіти 22 вересня 2023 р.

Усі матеріали збірника подаються у редакції авторів. Відповідальність за достовірність фактів, цитат, власних імен та інших даних несуть автори.

*Рекомендовано до друку науково-методичною радою Тернопільського обласного комунального інституту післядипломної педагогічної освіти
(протокол № 7 від 31 серпня 2023 р.)*

УДК 08:001+37+908(477)

©Тернопільський обласний комунальний інститут післядипломної педагогічної освіти, 2023

5. Герета Я. Ігор Герета був своєрідним символом Тернополя : Л. Гадамська//Місто. 2008. 10 верес. С. 17.
6. Ігор Герета: багатогранність постаті відомого українського археолога /С.Підмогильний//Українська історична біографістика: забуте і невідоме/Терноп. нац. пед. ун-т : за заг. ред. проф. Л. Алексієвця. Т. : ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2008. Ч. 2. С. 230 –233. (Наукові записки. Серія : Історія : вип. 2).
7. Литвин М. Спи, побратиме, спи. Про долю й волю сни : з передм. до кн. «Ігор Герета – таким він був»/М. Литвин//Вільне життя. 2010. 4 черв. С.3
8. Перші Геретівські читання: зб. матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (приуроченої до дня пам'яті Ігоря Герети). Т.: 2017.

УДК 908(477.63)

Хорошев Олександр Миколайович,
кандидат історичних наук, доцент
кафедри соціальних та гуманітарних
дисциплін Національного університету
цивільного захисту України, м. Харків

НАУКОВА ТА ПРОСВІТНИЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ДМИТРА ЯВОРНИЦЬКОГО

Українська земля дала світові чимало видатних вчених, науковців, дослідників, митців. Особливо процес появи людей із новими, інноваційними ідеями стає помітним у роки докорінних змін у суспільстві. Одним із таких періодів в історії України став ХІХ – початок ХХ століття. Саме в цей час сформувалося покоління видатних митців – науковців, політиків, діячів культури, що залишили по собі велику спадщину. Серед них можна назвати Володимира Антоновича, Михайла Грушевського, Агатангела Кримського, Олександру Єфименко, Дмитра Багалія, Володимира Винниченка та багатьох інших. У цій низці славетних прізвищ почесне місце займає видатний український історик Дмитро Іванович Яворницький.

Загальновідомо, що більша частина його життя була пов'язана з містом Катеринославом (нині Дніпро). Однак його малою батьківщиною була Харківщина, де він народився, навчався та почав наукову діяльність.

Дмитро Іванович Яворницький доволі цікава історична постать. Він народився 6 листопада 1855 року в селі Сонцівці на Харківщині в родині

сільського псаломщика [3]. Навчався у Харківському повітовому училищі. В 1874 році вступив до Харківської духовної семінарії, але не побажав її закінчити і в 1877 році вступив до Харківського університету на історико-філологічний факультет, де по закінченні залишився працювати. Саме під час навчання в університеті під впливом талановитих харківських професорів Олександра Потебні та Миколи Сумцова юнак захопився темою козацтва, Запорозької Січі. З весни 1884 року починає читати серію публічних лекцій під назвою «Про запорозьких козаків», на довгі роки він стає палким популяризатором цієї теми української історії, за що його було звинувачено в «сепаратизмі» та українофільстві й звільнено з посади в університеті. Позбавлений можливості займатися улюбленою справою, в 1885 році він переїжджає до Петербурга, де знайомиться ще з одним нашим земляком, видатним художником Іллею Рєпіним, пише низку статей з історії Запоріжжя. Того ж року Яворницький стає членом Археологічного товариства, викладає загальну історію в кількох навчальних закладах, влаштовує суботні вечори, присвячені в тому числі й козацтву. За порадою Яворницького Ілля Рєпін починає працювати над картиною «Запорожці пишуть листа турецькому султанові», користуючись матеріалами та колекцією вченого. Так почалася їх плідна співпраця та дружба, що збагачувала обох митців. Відомо, що Рєпін намалював Яворницького в центральному образі писаря, що пише листа султанові. Дмитро Іванович також надихнув Миколу Лисенка на створення опери «Тарас Бульба».

В 1892 році плідна дослідницька та археологічна робота майстра завершилася друкуванням першого тому славнозвісної та неперевершеної праці «Історія запорозьких козаків» [5; 2]. Саме в цей час Яворницький в останній раз відвідав Харків. Незабаром за політичну неблагонадійність Дмитра Івановича було знову позбавлено права викладати. Далі його біографія пов'язана з Москвою, Варшавою, Казанню. Та де б не опинявся, він продовжував дослідження теми козацтва, його політичної та воєнної історії. Характерною ознакою діяльності Яворницького стало поєднання науковості, об'єктивності та

доведеності у дослідженні історичних явищ із їх зовнішньою легкістю і привабливістю. Пропаганда української історії та культури стала справою його життя. Він спілкується, співпрацює, товаришує ще з одним видатним українським істориком Миколою Костомаровим, харківським архітектором Олексієм Бекетовим, скульптором Михайлом Микешиним, художником Сергієм Васильківським, харківським істориком та краєзнавцем Дмитром Багалієм, письменником Данилом Мордовцевим, який писав українською мовою про козаків. Незабаром українського історика було відправлено у трирічне відрядження, а фактично заслання, в Середню Азію, де він працював у Самарканді. Там він вів дослідницьку роботу професійного історика: вивчав історію та археологію краю, видавав наукові публікації тощо. В кінці 90-х років XIX століття були надруковані другий та третій томи його «Історії запорозьких козаків» – наймонументальнішої праці за даною темою. Леся Українка за активну та різноманітну діяльність називала історика «невгамовним дідом» [4].

В 1902 році Дмитро Іванович переїхав до Катеринослава (зараз Дніпро), де став директором Музею старожитностей Катеринославської губернії. Упродовж тридцяти наступних років історія музею тісно пов'язана з його ім'ям. Саме тут Яворницький опинився у своїй рідній стихії. Він продовжує вивчення теми козацтва, займається археологічними дослідженнями, активно співпрацює з місцевими «Просвітами», фактично започатковує сучасну музейну справу в Україні [1]. Захоплювався Дмитро Іванович й етнографією. Став науково вивчати народну творчість, зокрема живопис. Він відкрив для всього світу Петриківський розпис та одним з перших став його вивчати. Яворницький був талановитим популяризатором української культури, науки та мистецтва З 1920 по 1933 рік працював в Інституті народної освіти в Катеринославі, у 1925-1929 роках завідував кафедрою українознавства, був професором, пізніше академіком Академії Наук України. З 1927 року, незважаючи на похилий вік, він став відповідальним керівником експедиції з виявлення старожитностей під час будівництва Дніпрогесу, зберіг для нащадків велику кількість

археологічних матеріалів та артефактів з історії запорозького козацтва. До останніх днів життя він опікувався місцевим історичним музеєм, вів широку освітню та просвітницьку діяльність, брав участь у численних експедиціях по місцях існування Запорозьких Січей. Помер Дмитро Яворницький 5 серпня 1940 року. Поховано видатного вченого у Дніпрі на території фактично створеного ним же музею, який носить його ім'я. В 1995 році там було відкрито йому пам'ятник у повний зріст. Монумент було засновано на честь 140-річчя з дня народження видатного історика на народні кошти.

Ім'я славетного та невтомного просвітника і вихователя, популяризатора історії козацтва золотими літерами вписано в історію та культуру українського народу. Його наукова та дослідницька діяльність – загальноукраїнське явище. Він відомий як всебічний вчений, археолог, просвітник, дослідник, автор нових концепцій. Йому належить велика роль у розповсюдженні прогресивних ідей в Україні. Вважаємо, що Харкову теж необхідно вшанувати пам'ять одного зі своїх талановитих земляків, хоча б назвою однією з вулиць міста на його честь.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Абросимова С. В. Внесок Д. Яворницького у розвиток музейної справи в Україні. Дн.: Вересень, 1999. С. 8–12.
2. Абросимова С. В. З історії видання монографії Д. І. Яворницького «Історія запорозьких козаків» / С. В. Абросимова *Січеславський альманах*. 2009. № 4. С. 5–23.
3. Абросимова С. В., Парамонов А. Ф. Дмитро Яворницький та його родовід. Харків: Харківський приватний музей міської садиби, 2009. 112 с.
4. Світленко С. І. Дмитро Яворницький: вчений та педагог в українському інтелектуальному співтоваристві. Дніпро: Ліра, 2017. 312 с.
5. Яворницький Д. І. Історія запорозьких козаків. К.: ФОП Стебляк, 2015. 1072 с.

УДК 37.011.3-051:78

Хун Женьлун,
здобувач третього (освітньо-наукового)
рівня вищої освіти Харківського
національного педагогічного університету
імені Г. С. Сковороди, м. Харків

ФУНКЦІЇ МУЗИЧНО-ПРОСВІТНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

VII ГЕРЕТІВСЬКІ ЧИТАННЯ

Збірник наукових статей, тез доповідей та інших матеріалів
Всеукраїнської науково-практичної конференції

м. Тернопіль, 22 вересня 2023 року

*Редколегія: О. М. Петровський, В. С. Мисик, І. М. Вітенко, О. І. Козут,
Ю. Ч. Шайнюк, Ф. І. Полянський, Т. В. Магера, Н. Б. Стрийвус,
Г. І. Герасимчук.*

Видавець – ТОКІППО

Адреса для кореспонденції: 46027, м. Тернопіль, вул. Громницького, 1

Електронна пошта: admin@ippro.edu.te.ua

Веб-сторінка: <http://ippro.edu.te.ua>

Тел.: (0352) 43-57-83

Підписано до друку 22.09.2023 р. Здано до друку 20.10.2023 р.

Формат 60 на 84\16. Папір офсетний.

46027, м. Тернопіль, вул. Громницького, 1.